

Hebzucht en neoliberalisme hebben de patiënt uitgeput en gemarginaliseerd

Zonder moreel kompas zijn we stuurloos

Sinds het wegvallen van religie als moreel kompas zijn we overgeleverd aan consumptiedrang en *instant satisfaction*.

Dat dat ongezond is blijkt elke dag uit volle wachtkamers.

Een roep om herbezinning.

Jacques de Milliano

huisarts en oprichter van Artsen zonder Grenzen

De individuele menselijke geaardheid van hebzucht en genotsstreven en het neoliberalisme met de belofte van grenzeloze groei

en consumptie jagen elkaar op in een eindeloze en vernietigende spiraal. Elke dag in mijn spreekkamer zie ik het gevolg: de uitgeputte patiënt. Zijn socialemediaknop staat continu aan, zijn verslaving aan consumptie doet hem nog harder hollen en de prestatimaatschappij van 'het kan altijd meer en nog beter' perst het laatste restje vitaliteit uit zijn hersenen. Depressies, burn-outklachten, angststoornissen, middelenverslaving, slapeloosheid, gameverslaving – met name bij jongeren – en lichamelijke ziekten door stress vullen tegenwoordig mijn spreekuren. Met anti-depressiva, slaapmiddelen en doorverwijzingen naar een overbelaste ggz bestrijden wij artsen louter symptomen. We lappen de uitgeputte patiënt op voor de volgende ronde; de oorzaken blijven liggen. Onze maatschappij is blijkbaar machteloos tegenover deze ziekmakende trend. Het is een op hol geslagen trein; de controle over de besturing lijkt verloren. En dit

terwijl er van deze uitgeputte burger de komende jaren serieuze offers gevraagd zullen worden en een grote solidariteit met zijn medeburgers. De lijst van maatschappelijke vraagstukken – binnen en buiten onze landsgrenzen – is immers immens: klimaat, migratie, Europese veiligheid, onderwijs, zorg, huisvesting, vergrijzing en armoede door ongelijke kansen. Dit vereist juist vitaliteit en veerkracht van de burger en de maatschappij als geheel. Wie keert de trend?

Koopmannen en dominees

In zijn opinie 'Leeg gepreek' (NRC, 16 oktober) legt Bas Heijne de gespleten moraal van gespeelde maatschappelijke betrokkenheid van politici en zakenmensen bloot. Daarbij legt hij de oorzaak niet eenzijdig neer bij het van bovenaf ingedaalde gif van het neoliberalisme. Hij betoogt dat de menselijke natuur zelf moeite heeft met het weerstaan van de verleidingen van het late kapitalisme, de zalige roes van het consumentisme. In zijn visie zal de verandering noch komen van de maatschappelijke elite, noch van de aan consumptie verslaafde burger.

Toch was volgens de schoolboeken onze volksaard er ooit een van koopmannen en dominees. Een maatschappij met twee dimensies: die van de dagelijkse transacties – gericht op het hier en nu van de materiële voorzieningen en het werelds genot – en

Dutchphoto /ANP

die van verheffing met deugden als naastenliefde, gematigdheid en bescheidenheid en de nadruk op een duurzame samenleving. Een stereotiep voorbeeld is het rentmeesterschap uit confessionele hoek: de gedachte dat de schepping aan de mens in

bruikleen is gegeven en dat het onze verantwoordelijkheid is deze voor dagelijks nut te gebruiken, maar vervolgens ook in goede – of zelfs betere staat – aan de volgende generaties door te geven. De dominee houdt de wereldse driften van de koopman in bedwang.

Met anti-depressiva en slaapmiddelen bestrijden wij artsen louter symptomen

Heden zijn veel kerkgebouwen in ons land omgebouwd tot luxeappartementen met het altaar als kookeiland. De kerk is allang niet meer het morele kompas in dit hedo-

Veel kerkgebouwen in ons land hebben een andere functie gekregen.

nistische en neoliberale tijdperk. De dominee is overboord geslagen; de koopman staat alleen aan het roer. Hij bepaalt de koers.

Fundamenteel probleem

Rest ons dan een morele woestijn? Zeker niet. Veel concrete initiatieven in steden en dorpen komen voort uit solidariteit voor kwetsbare mensen en zorg voor het milieu. Thema's als inclusiviteit en diversiteit leven op de werkvloer. Ideële organisaties als Amnesty International, Milieudefensie en Artsen zonder Grenzen zijn stevig geworteld in ons land. Maar ze hebben wel een fundamenteel probleem: ze slaan geen deuk in een pakje boter als hun opdracht rechtstreeks de persoonlijke levenssfeer van hun achterban raakt. Wel geld geven aan het Rode Kruis, maar geen vluchtelingopvang in óns dorp; wel lid van

Greenpeace, maar mijn stedentrip per vliegtuig moet wel gewoon kunnen doorgaan. En voor de vluchtelingen in mensonterende omstandigheden op de Griekse eilanden is onze eigen herberg al jaren vol. De burger is verslaafd aan de geneugten van zijn leventje; hij wil de lusten, maar niet de lasten; hij weigert iedere concessie.

Machtige multinationals

En de rol van de politiek? Moeten politici niet de koers uitzetten om de vitaliteit van onze maatschappij te waarborgen? Helaas, het ontbreekt hun aan een samenhangende visie en aan gezag. De waan van de dag regeert en politici zijn met zichzelf in de spiegel bezig.

Daarom is het niet verrassend dat de koopman de lachende derde is: geen strobreed wordt hem in de weg gelegd. Het ontstane vacuüm door de verwaarlozing van de

publieke zaak door de politiek en haar burgers wordt razendsnel ingevuld door machtige multinationals: de Ubers, de Facebooks, de Googles en Amazones van deze tijd. In hun wereldbeeld zijn burgers en gemeenschappen louter consumenten en markten. Deze bedrijven zijn gretig, zien overal kansen en betalen nauwelijks belasting: winstmaximalisatie is hun enige doel. Ze gedragen zich als roofdieren: als

onverzadigbare veelvraten monopoliseren ze hele sectoren en de hardwerkende burgers, kleine middenstanders en zzp'ers duwen ze in rap tempo naar de onderkant van de samenleving. Met hun algoritmes – gestuwd door gebruikersgemak – dringen ze door in de haarvaten van onze samenleving; onderwijs,

nutsvoorzieningen en gezondheidszorg worden in snel tempo geprivatiseerd en vercommercialiseerd zonder democratische controle. Ook zijn ze diep doorgedrongen in het privé domein van de burger zelf: ze kennen het dopamineprofiel van ieder burger en zitten 24/7 aan de dopamineknop.

Vernietigende spiraal

Welkom in 'Het rijk der Facebooks'; de doos van Pandora is geopend. Het neoliberalisme en het consumptieve genot zijn ontsnapt en hebben elkaar in deze vernietigende spiraal gevonden. Onze liberale democratie kraakt en piept. Onze aarde trekt het niet meer. Wie stopt deze waanzin? Is alles wat ons rest de hoop? Morgen ga ik verder met mijn spreekuur; de uitgeputte patiënt is welkom. ●

contact

jacquesdemilliano@gmail.com
cc: redactie@medischcontact.nl

→ Meer over dit onderwerp vindt u bij dit artikel op medischcontact.nl/artikelen.